

Invoeringstoets Begrenzing periodieke giftenatrek

Rapportage van kwalitatief onderzoek voor Belastingdienst BBOF

ROK: Kwalitatief Communicatieonderzoek

Projectnummer Blauw: 32514

b l a u w

Okt
'24

Contactgegevens

Persoonsgegevens

Persoonsgegevens

Blauw Research bv
Coolsingel 55
3012 AB Rotterdam
[010-4000900](tel:010-4000900)
www.blauw.com
welcome@blauw.com
KvK nummer: 24282859

Copyright 2024 Blauw Research bv

Alle rechten voorbehouden.
Niets uit dit document mag worden verveelvoudigd,
opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand,
of openbaar gemaakt zonder voorafgaande schriftelijke
toestemming van Blauw Research.

”

De gesprekken leverden interessante inzichten op: er is onder de doelgroep bezorgdheid dat de maatregel te veel focust op financiële aspecten en de maatschappelijke impact over het hoofd ziet.

Persoonsgegevens

Inhoudsopgave

1	Managementsamenvatting
2	Resultaten: (verwachte) ongewenste neveneffecten
3	Resultaten: kritiekpunten
4	Onderzoeksverantwoording

Inleiding

Dit rapport beschrijft de resultaten van een kwalitatief onderzoek dat onderdeel uitmaakt van de zogenaamde invoeringstoets.

Centraal in dit onderzoek staat de maatregel om de giftenaftrek voor particulieren voor periodieke giften aan algemeen nut beogende instellingen (ANBI's) of verenigingen niet meer onbeperkt aftrekbaar te laten zijn voor de inkomstenbelasting, maar de aftrek te beperken tot € 250.000 per kalenderjaar per belastingplichtige en de eventuele fiscale partner samen. Deze maatregel is ingegaan per 1 januari 2023.

We spraken hierover met betrokkenen werkzaam bij koepelorganisaties (n=4), met zeer vermogende personen die periodieke giften van 250.000 euro of meer deden in de afgelopen jaren (n=8) en met fiscaal adviseurs van zeer vermogende personen die binnen de doelgroep vallen (n=4).

Het doel was om te achterhalen of de doelgroep die te maken heeft met bovengenoemde aanpassing problemen, knelpunten of nadelen ervaart bij de uitvoering hiervan. De gesprekken vonden plaats in augustus 2024.

Meer details over de opzet van dit onderzoek leest u in de onderzoeksverantwoording in hoofdstuk 4.

1

Managementsamenvatting

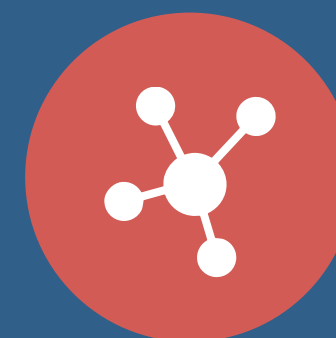
Aanleiding

Naar aanleiding van het rapport Ongekend Onrecht van de Parlementaire ondervragingscommissie Kinderopvangtoeslag heeft het kabinet besloten een invoeringstoets in te voeren waarmee nieuwe en gewijzigde wetten en regelingen kunnen worden getoetst. Het opstarten van een invoeringstoets vindt plaats op het vroegst mogelijke moment waarop iets nuttigs gezegd kan worden over de werking van de wet- of regelgeving in de praktijk: de gevolgen van invoering voor de doelgroep en de uitvoering. Door signalen van betrokken doelgroepen vroegtijdig op te vangen, is het mogelijk kort na de invoering de implicaties door te vertalen naar (uitvoerings)beleid. Zodoende kunnen deze feedbackloops bijdragen aan continue kwaliteitsverbetering. Dit extern onderzoek is onderdeel van de invoeringstoets over de wetswijziging per 1 januari 2023 tot begrenzing van de periodieke giftenaftrek tot €250.000.

Doelstelling

Het doel van dit onderzoek is niet om inzicht te bieden in de effectiviteit van de wetswijziging tot begrenzing van de periodieke giftenaftrek. Het primaire doel is om te achterhalen of de doelgroep of andere belanghebbenden knelpunten ervaren door de wetswijziging en of er onbedoelde effecten optreden.

De hoofdvraag

Centraal in dit onderzoek staat het begrenzen van de periodieke giftenaftrek tot € 250.000 per kalenderjaar per belastingplichtige en de eventuele fiscale partner samen.

Kernvragen hierbij zijn:

- Hoe pakt de regeling uit voor de doelgroep?
- Zijn er signalen die impliceren dat de regeling niet werkt zoals bedoeld?
- Ervaart de doelgroep knelpunten of zijn er onbedoelde effecten?

Hoofdconclusies

- De maatregel om de periodieke giftenaftrek te begrenzen per 1 januari 2023 is duidelijk voor betrokkenen, maar men werd volgens deelnemers wel overvallen door de overgangsregeling.
- Op dit moment staat nog niet vast of de maatregel het geefgedrag van zeer vermogende personen negatief beïnvloedt. Wel lijkt de maatregel bij gevers te leiden tot een afwachtende houding bij het doen van grote (periodieke) giften tot er meer bekend is over de voorgenomen plannen om de giftenaftrek te versoberen.
- Daarnaast leidt de maatregel volgens deelnemers tot een negatief sentiment en minder vertrouwen in de overheid.
- Bij goede doelen/ANBI's zorgt de maatregel volgens deelnemers voor onzekerheid over de voorspelbaarheid en hoogte van hun inkomsten in de toekomst.
- De voorgenomen plannen om de giftenaftrek verder te beperken lijken deze gevoelens te versterken. Deelnemers verwachten dat daardoor de inkomsten uit giften in de toekomst zullen afnemen en zijn bang dat dit op termijn tot grote maatschappelijke schade zal leiden.

We lichten deze conclusies op de volgende pagina verder toe.

Deelconclusies

De maatregel om de periodieke giftenaftrek te begrenzen per 1 januari 2023 is duidelijk geweest voor betrokkenen. De geïnterviewden zien of verwachten de volgende knelpunten en ongewenste effecten als gevolg van de maatregel en de aangekondigde plannen om de giftenaftrek verder te versoberen:

Voor gevers:

- De invoering door middel van een overgangsregeling werd als abrupt ervaren. Veel van de gesproken gevers ervoeren daardoor tijdsdruk bij het maken of herzien van hun schenkingsplannen.
- Gevers zijn volgens de geïnterviewden terughoudender geworden en stellen door onzekerheid grote (periodieke) giften soms uit tot na de bekendmaking van nieuwe maatregelen op Prinsjesdag 2024. Wat het precieze effect is op het geefgedrag staat daarmee nog niet vast.
- Gevers voelen zich volgens geïnterviewden vaak miskend omdat zij door deze maatregel ervaren dat hun bijdragen onvoldoende worden gewaardeerd. Een deel van hen overweegt om vermogen, dat bedoeld was voor giften in Nederland, in beleggingen of buiten de landsgrenzen te plaatsen.
- Zij ervaren ten slotte het beleid rondom giftenaftrek als inconsistent, wat het vertrouwen in de overheid schaadt volgens deelnemers.

Voor ontvangers:

- Ontvangers maken zich volgens de gesproken koepelorganisaties en enkele fiscaal dienstverleners zorgen dat het in de toekomst moeilijker wordt om langetermijnplannen te realiseren omdat zij bang zijn minder (voorspelbare) giften te krijgen.
- Ook is er volgens hen zorg bij ontvangers dat de maatschappelijke opbrengsten van hun inspanningen onder druk zullen komen te staan als ze inderdaad in de toekomst minder periodieke giften ontvangen.

Voor de maatschappij:

- De deelnemers vrezen grote maatschappelijke schade als deze en nieuwe maatregelen ertoe leiden dat goede doelen en ANBI's minder donaties ontvangen (zoals instellingen voor wetenschap, cultuur of armoedebestrijding).
- Zij verwachten dat dit zal leiden tot hogere lasten voor burgers omdat de overheid mogelijk meer uitgaven moet doen om de verwachte negatieve maatschappelijke effecten op te vangen.

Voor de overheid:

- Ook verwachten deelnemers dat de overheid mogelijk onvoorziene, extra uitgaven zal moeten doen als maatschappelijke initiatieven op termijn minder ondersteund worden vanuit giften.

Ten slotte leidt de regeling bij deelnemers aan dit onderzoek tot kritiek. Omdat deze kritiekpunten formeel buiten de scope van een invoeringstoets vallen, bespreken we ze niet in de managementsamenvatting, maar in een apart resultatenhoofdstuk (hoofdstuk 3).

Aandachtspunten

Op basis van onze bevindingen willen we de volgende aandachtspunten in overweging geven:

- Hoewel er begrip is voor het invoeren van een overgangsregeling met een specifieke deadline, is de ingangsdatum van 4 oktober als abrupt en kort dag ervaren. Zeker omdat grote giften onderdeel zijn van langetermijn (familie)plannen, hadden gevers volgens deelnemers graag meer tijd gehad hun plannen met wat meer rust te (her)overwegen. Voor aankomende maatregelen is de behoefte om tijdig en mogelijk persoonlijk geïnformeerd te worden en een ruimere overgangsregeling te hanteren.
- De recente wijzigingen rondom de (periodieke) giftenaftrek én de voorgenomen plannen om deze verder te beperken leiden volgens deelnemers tot veel onrust, ook bij ‘kleinere’ gevers. Er is behoefte aan meer consistent en bestendig overheidsbeleid rondom de giftenaftrek. Duidelijke, stabiele richtlijnen en lange termijnvisie kunnen onzekerheid verminderen en gevers aanmoedigen om hun plannen voort te zetten.
- De maatregel om de periodieke giftenaftrek te begrenzen is op zichzelf duidelijk, maar roept veel kritische reacties op bij de deelnemers. Deze kritiek richt zich niet zozeer tegen de Belastingdienst, maar meer tegen de politiek en de wetgever. Vanuit deze kritiek doen deelnemers de volgende suggesties:
 - Deelnemers doen de oproep om bij toekomstige maatregelen een goede afweging te maken of deze in verhouding staan tot de mogelijke gevolgen. Daarbij zou wat hen betreft niet alleen gekeken moeten worden naar de financiële kant, maar ook mogelijke maatschappelijke effecten meegewogen moeten worden. Dit is gemist in de onderbouwing van (de keuze voor) deze maatregel. Ook vinden deelnemers het onduidelijk waarom er niet gekozen is voor andere fiscale oplossingen of handhaving bij misbruik.
 - Wees alert op eenzijdige berichtgeving en stigmatisering, zeker wanneer dit ook van invloed is op politieke afwegingen en keuzes. Deelnemers vragen zich af of de Belastingdienst mogelijk meer had kunnen doen om verkeerde aannames in de media en politiek over het vermeend misbruik van ‘eigen ANBI’s’ te ontkrachten of tegen te spreken. Men kan overigens niet beoordelen of de Belastingdienst dit wel of niet gedaan heeft, maar heeft dat in ieder geval niet ervaren.
- Ten slotte geeft een aantal deelnemers aan dat zij de timing van de invoeringstoets opmerkelijk vinden, nu nieuwe maatregelen alweer zijn aangekondigd. Dit roept bij enkele deelnemers de vraag op wat de Belastingdienst/overheid met de mening van burgers doet. Is het meer een formaliteit of doet die mening er werkelijk toe? Gelet op het toch al dalende vertrouwen in de overheid onder geïnterviewde gevers, willen we ook dit punt niet onvermeld laten.

2

Resultaten: (verwachte) knelpunten en
ongewenste effecten

De overgangsregeling, alhoewel duidelijk, werd als abrupt ervaren

Dit veroorzaakte een gevoel van tijdsdruk en onvoldoende ruimte voor weloverwogen beslissingen

Informatievoorziening

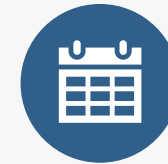
De aangekondigde maatregel kreeg al enige tijd aandacht in de media. Daarom was de aankondiging op Prinsjesdag voor velen geen hele grote verrassing. Voor fiscaal adviseurs en koepelorganisaties is dit een belangrijk moment om geïnformeerd te raken over relevante ontwikkelingen en maatregelen. Na Prinsjesdag delen fiscaal adviseurs deze informatie met hun cliënten. De meeste van de gesproken zeer vermogende personen zijn dan ook via hun fiscaal adviseur op de hoogte gebracht over de maatregel.

De geïnterviewde fiscaal adviseurs geven aan dat zij de informatie van de Belastingdienst over het algemeen duidelijk en voldoende vonden. Enkelen geven aan meer specifieke informatie wat lastig te kunnen vinden op de website, waardoor zij ook andere bronnen, zoals vakbladen, hebben geraadpleegd.

De overgangsregeling

Deelnemers waren over het algemeen bekend met de overgangsregeling, maar de invoering ervan werd als abrupt ervaren. Hoewel zij begrijpen dat de regeling is ingevoerd om massale schenkingen op het laatste moment te voorkomen, heeft de korte termijn tussen de aankondiging en invoering geleid tot een gevoel van tijdsdruk. Dit beperkte volgens deelnemers de mogelijkheid voor zeer vermogende personen om hun plannen tijdig aan te passen en weloverwogen keuzes te maken, vooral wanneer giften deel uitmaken van een langetermijnbeleid en periodieke of grote giften een familieaangelegenheid zijn.

Volgens deelnemers hechten zeer vermogende personen veel waarde aan tijdige communicatie, ook als details nog niet volledig vaststaan. Een tijdige aankondiging van of ruimere overgangsregeling was voor hen wenselijk geweest, geven zij aan.

Persoonlijk bericht

Ondanks dat de gesproken zeer vermogende personen via de media en hun fiscaal adviseur wisten van de maatregel, hadden sommigen het netjes gevonden wanneer ze persoonlijk bericht hadden ontvangen van de Belastingdienst. Gezien de grote impact van de wijzigingen en het relatief kleine aantal betrokken mensen, was dit naar hun mening, zeker mogelijk geweest.

De gekozen datum was om te voorkomen dat mensen massaal nog gingen geven. Maar tegelijkertijd kregen gevers dat veelal te laat mee en werden ze erdoor overvallen. Mensen verwachtten dat ze nog tot december de tijd hadden om er rustig over na te denken. Dus kondig zo'n overgangsregeling ook tijdig aan.

- Koepelorganisatie

Om anticipatiegedrag te voorkomen gold er een overgangsregeling. Periodieke giften die zijn aangegaan vóór 4 oktober 2022, 16.00 uur blijven volledig aftrekbaar tot en met 31 december 2026 wanneer er wordt voldaan aan de voorwaarden voor giftenaftrek.

- Fiscaal dienstverlener

Onzekerheid en afwachtende houding bij zeer vermogende personen

(Verwachte) knelpunten en ongewenste effecten bij gevers

Gevers zijn volgens deelnemers meer afwachtend geworden met hun filantropische activiteiten en onzeker over wat de toekomst gaat brengen. Dit komt volgens hen door de veranderingen in de wet- en regelgeving rondom de giftenaftrek in 2023 en 2024. De plannen die er zijn om de giftenaftrek verder te beperken in 2025 vergroten deze onzekerheid. Twijfels over de stabiliteit, voorspelbaarheid en betrouwbaarheid van het beleid bemoeilijkt het maken van langetermijnplannen voor het doen van giften, terwijl zeer vermogende personen hier wel aan hechten. Het doen van grote (periodieke) giften is zoals gezegd vaak onderdeel van het familiebeleid. Hierover vindt binnen vermogende families overleg en afstemming plaats. Onzekerheid rondom regelgeving bemoeilijkt het nemen van weloverwogen beslissingen, wat volgens deelnemers bij gevers leidt tot uitstel of herziening van de plannen rondom periodieke giften.

Of hierdoor daadwerkelijk minder periodiek geschonken wordt is nu nog niet duidelijk. Giften kunnen nog tot einde van het jaar gedaan worden. Volgens de geïnterviewden wacht een deel van de zeer vermogende personen hiermee totdat er meer bekend is over de voorgenomen plannen om de giftenaftrek verder te versoberen. Volgens hen beslissen ze daarna hoeveel ze willen geven en of ze dat wel of niet via een periodieke gift willen doen.

Een bestaand knelpunt of ongewenst effect is dus dat onzekerheid leidt tot een afwachtende houding volgens geïnterviewden. Op termijn moet blijken of dit inderdaad leidt tot minder periodieke schenkingen.

”

De maatregel werkt brede onzekerheid in de hand bij zowel de gevers als de ontvanger. Je merkt dat mensen gaan afwachten met geven.

- Koepelorganisatie

”

Het is een ongelofelijke stupide actie. Het is heel slecht voor mijn land, de mensen. Als je geven dunder maakt, dan wordt het minder gebruikt. Ik vind het ook een verkeerd signaal geven naar de maatschappij: mensen met goede bedoeling die straf je eigenlijk.

- Zeer vermogend persoon

”

Deze maatregel demotiveert. Nu voel je een beetje gepakt, afgestraft, alsof ik er misbruik van heb gemaakt. Terwijl je iets goeds doet. Het is een kort gewin, terwijl het veel schade aanricht.

- Zeer vermogend persoon

Geven vanuit de vennootschap: goede maar inconsistente maatregel

(Verwachte) knelpunten en ongewenste effecten bij gevers

De mogelijkheid om vanuit een vennootschap te schenken, vinden deelnemers doorgaans een goed alternatief voor periodieke giften. Grote giften vanuit de vennootschap hoeven niet voor langere tijd vastgelegd te worden. Voor gevers heeft dit als voordeel dat men flexibel is in het doen van donaties. Ook hoeft de gift niet notarieel vastgelegd te worden zoals het geval is bij periodieke giften.

Een deel van de gevers maakt om deze redenen ook al gebruik van deze maatregel en omzeilt zo de maatregel voor het begrenzen van de periodieke giftenaftrek. In die zin vervangt deze mogelijkheid voor hen dus (deels) de periodieke gift. Dit kan betekenen dat voor dit jaar het aantal periodieke giften weliswaar afneemt, maar de giften vanuit een vennootschap toenemen waardoor er per saldo evenveel geschonken wordt (met dit verschil dat men zich bij een gift vanuit de vennootschap niet voor langere tijd committeert).

Ondanks dat de gesproken betrokkenen positief zijn over de maatregel om te schenken vanuit de vennootschap, klinkt er ook kritiek vanuit de deelnemers:

- De invoering van deze maatregel per 1 januari 2024 wordt door hen gezien als een voorbeeld van inconsistent beleid: waar aan de ene kant een limiet wordt ingesteld, wordt via een andere route verruiming geboden. Ook wekt het verwarring: waarom zou deze beperking voor privépersonen gelden, maar niet voor bedrijven? Ook al hebben veel zeer vermogende personen een vennootschap, niet iedereen is bedrijfseigenaar. Deze laatste groep kan hierdoor geen gebruik maken van de ruimere regeling via de vennootschap.
- Goede doelen en ANBI's zijn meer gebaat bij periodieke giften, omdat deze voor langere tijd vastliggen en ze dus meer zekerheid bieden over langetermijn inkomsten. We komen hier verderop in dit rapport op terug.

Een jaar na invoering van de beperking van de periodieke giftenaftrek is de maatregel ingevoerd waarmee het geven vanuit een vennootschap fiscaal gefaciliteerd wordt. Deze maatregel wordt door de gesproken doelgroepen gezien als een 'reparatiemaatregel' van de Staatssecretaris om tegemoet te komen aan de negatieve reacties op de maatregel om de aftrek van periodieke giften te begrenzen. De vrees is echter dat deze maatregel weer afgeschaft wordt door het nieuwe kabinet, wat bijdraagt aan de gevoelens van onzekerheid en de afwachtende houding.

”

Geven uit de vennootschap laat juist zien dat begrenzen merkwaardig is. Dit is wel een beetje raar, want dan geldt dat argument daar dan niet? Waarom dan wel begrenzen van 250.000 en dan niet uit de bv? Het is geen zuiver argument.

- Koepelorganisatie

”

Ik ben ermee bekend en het is een valide maatregel: anders zou schenken uit het bedrijf geld kosten. Maar niet iedereen is bedrijfseigenaar: je kunt ook familie zijn van een bedrijfseigenaar, of een grote erfenis hebben ontvangen. Dan kun je geen gebruik maken van deze regeling, dus het is niet voor iedereen bruikbaar.

- Koepelorganisatie

Inconsistentie leidt tot verlies van vertrouwen in de overheid

(Verwachte) knelpunten en ongewenste effecten bij gevers

Overweging om vermogen anders inzetten

Geïnterviewden hebben het gevoel dat met het begrenzen van de periodieke giftenaftrek maatschappelijke bijdrage van zeer vermogende personen niet op waarde wordt geschat en dat de overheid filantropie ontmoedigt. Dit gebrek aan waardering, samen met de indruk dat zij worden gezien als belastingontduikers, leidt volgens deelnemers tot een negatief sentiment onder donateurs. Sommigen geven mede daarom aan na te denken om het vermogen, dat oorspronkelijk bedoeld was voor giften, anders te benutten. In plaats van grote schenkingen te doen, overwegen zij bijvoorbeeld om het vermogen te investeren in beleggingen of naar het buitenland te verplaatsen. Daarmee gaat volgens betrokkenen niet alleen de maatschappelijke impact verloren, maar wordt de kloof tussen arm en rijk alleen maar groter. Wordt het vermogen niet geschonken, dan wordt het alleen maar meer waard.

Verlies van vertrouwen in de overheid door inconsistent beleid

De maatregel schaadt ten slotte volgens deelnemers ook het vertrouwen van gevers in de overheid. Zij ervaren de maatregel als disproportioneel en onlogisch en missen consistentie in het beleid. Het begrenzen van de periodieke giftenaftrek, de als inconsistent beschouwde maatregel om te kunnen schenken vanuit een vennootschap en de aangekondigde verdere beperkingen op de giftenaftrek versterken de indruk dat er geen stabiel beleid is. Deze voortdurende veranderingen in wet- en regelgeving maken de overheid voor hen tot een onbetrouwbare partner, wat het vertrouwen verder ondermijnt, zo zeggen geïnterviewden.

”

Het gevoel overheerst dat je met deze overheid geen zaken kunt doen: er is geen bestendig beleid, overheid is een onbetrouwbare partner en de plannen voor verdergaande inperking zijn al aangekondigd.

- Koepelorganisatie

”

Wat heel erg fout gaat in die regelgeving is gewoon het gebrek aan voorspelbaarheid en consistentie. Daar hebben vermogende families een hekel aan! Het zorgt voor verlies van vertrouwen in overheid.

- Fiscaal adviseur

Ontvangers zijn bezorgd over een afname van voorspelbare inkomsten

(Verwachte) knelpunten en ongewenste effecten bij ontvangers

Bezorgdheid over minder voorspelbare inkomsten

De recente plannen vermeld in het hoofdlijnenakkoord, hebben volgens de geïnterviewden niet alleen bezorgdheid en ongenoegen gecreëerd bij de gevers die we spraken, maar ook bij ontvangers. Er heerst angst dat deze veranderingen slechts het begin zijn en dat er verdere beperkingen zullen volgen. Volgens deelnemers bespeuren ook ontvangers een afwachtende houding bij gevers, wat ze onder andere afleiden uit de vragen die ze krijgen. En wanneer er wordt gegeven vanuit de vennootschap zijn inkomsten minder goed voorspelbaar, omdat de gever zich er niet voor langere tijd aan hoeft te committeren om toch het voordeel ervan te hebben.

Volgens deelnemers vrezen ontvangers dat zij door de maatregelen uiteindelijk minder en/of minder voorspelbare donaties zullen krijgen. Hoewel de meeste fondsen momenteel nog een reserve hebben, verwachten ze dat het in de toekomst moeilijker zal worden om langlopende projecten te realiseren die financiële continuïteit vereisen. Daardoor bestaat ook de angst dat de maatschappelijke impact van hun inspanningen zal afnemen, wanneer langetermijn plannen en –investeringen onder druk komen te staan. Deze onzekerheid dwingt veel goede doelen volgens de geïnterviewden om hun beleid en strategie te heroverwegen en te werken aan een strategie om nieuwe bronnen aan te boren. Daardoor wordt ook meer onderlinge concurrentie verwacht, wat op zichzelf ook weer geld kost.

Ontvangers moeten volgens koepelorganisaties bovendien extra tijd besteden aan het beantwoorden van vragen van donateurs over de regeling en de plannen voor verdere inperking. Bijvoorbeeld over hoe het zit met giften die langer dan 5 jaar lopen en of de regeling ook in de toekomst gaat gelden voor bedragen lager dan 250.000 euro. Koepelorganisaties geven daarbij aan dat ontvangers zelf ook nog met vragen zitten en niet precies te weten wat de plannen precies zullen inhouden.

”

Deze maatregel geeft veel rechtsonzekerheid. Mensen zijn niet gek, ze bestuderen wat er gebeurt. Maar dit geeft heel veel onrust. Ze weten even niet wat ze gaan doen. Alleen al de onzekerheid heeft schade gebracht. Mensen zijn benieuwd wat er gaat gebeuren. Ik word ook wel eens gebeld of ik al meer weet.

- Koepelorganisatie

”

Ik heb een keer een bijeenkomst gehad met meerdere goede doelen. Zij hadden echt het gevoel dat het minder is geworden. Vooral door de grote gevers.

- Fiscaal dienstverlener

De maatschappelijke kosten zijn niet direct zichtbaar, maar erg groot

(Verwachte) knelpunten en ongewenste effecten voor de maatschappij

Maatschappelijke gevolgen

Het begrenzen van de periodieke giftenaftrek staat niet op zichzelf, maar maakt deel uit van bredere maatschappelijke ontwikkelingen, waarbij de filantropiesector al enige tijd met onzekerheid kampt door bezuinigingen op cultuur en andere maatschappelijke sectoren. Deze stapeling van bezuinigingen baart deelnemers zorgen. Wanneer giften aan ANBI-organisaties (zoals instellingen voor wetenschap, cultuur of armoedebestrijding) afnemen, zoals verwacht wordt, heeft dit volgens hen significante maatschappelijke consequenties die zich niet direct in geld laten uitdrukken maar wel op termijn voelbaar zullen worden. Men noemt effecten op het gebied van gezondheid (onderzoek, wetenschap), behoud van cultureel erfgoed, kunst en cultuur, kansengelijkheid, sociale cohesie en veiligheid (bv. door ondersteuning aan bed, bad en brood initiatieven/opvang van daklozen), armoedebestrijding, etc. Deelnemers zeggen het lastig een inschatting te maken van de omvang van deze effecten, maar schatten deze als groot in.

Hogere lasten voor burgers

Deelnemers verwachten ook dat de maatregel uiteindelijk kan leiden tot hogere lasten voor burgers omdat de overheid mogelijk extra kosten moet maken om de negatieve maatschappelijke effecten (deels) op te vangen wanneer maatschappelijke initiatieven minder steun krijgen door een daling van giften.

”

Veel instellingen zijn ontstaan door particulier initiatief: denk aan musea of de stadsschouwburg. Kankeronderzoek is ook een particulier initiatief. De overheid kan dat niet, daarvoor heb je particuliere fondsen nodig. Als je dat ontmoedigt, dat is slecht voor het land. Het is een fout om alleen naar het geld te kijken, want het gaat om het maatschappelijk belang.

- Zeer vermogend persoon

Grotere kloof tussen arm en rijk

Een aantal van de gesproken deelnemers geeft aan dat de maatregel voor het begrenzen van de periodieke giftenaftrek ook genomen is om de kloof tussen arm en rijk te verkleinen. Zij verwachten echter dat deze ongelijkheid alleen maar toeneemt.

Verwacht wordt namelijk dat mensen minder gaan geven aan goede doelen en maatschappelijke initiatieven. Rijken worden rijker wanneer ze minder geven terwijl armen ontvangen minder ondersteuning krijgen, zo is de redenering.

Daling in donaties kan leiden tot hogere overheidsuitgaven

(Verwachte) knelpunten en ongewenste effecten voor de overheid

Meer overheidsuitgaven

Als gevolg van een mogelijke daling in de inkomsten van goede doelen, verenigingen en ANBI's, kan de overheid volgens de gesproken doelgroepen gedwongen worden een grotere rol te spelen in het waarborgen van de continuïteit van bepaalde initiatieven. Dit zou kunnen leiden tot meer subsidies om het verlies aan financiële steun voor deze initiatieven te compenseren. Zodoende kan de overheid volgens deelnemers geconfronteerd worden met onverwachte extra kosten om essentiële diensten en projecten te blijven financieren, wat de druk op het overheidsbudget kan vergroten.

Gevolgen voor politieke prioriteiten

Wanneer de overheid in moet springen waar goede doelen en maatschappelijke instellingen een gat laten vallen, dan leidt dit volgens deelnemers waarschijnlijk niet alleen tot extra overheidsuitgaven. Het kan er ook toe leiden dat het kabinet geld moet uitgeven aan zaken die niet goed vallen bij de achterban, maar die omwille van het maatschappelijk belang wel noodzakelijk zijn.

Minder vrijheid voor burgers

De maatregel kan ten slotte gezien worden als een ontwikkeling waarbij de overheid meer gaat bepalen waar gemeenschapsgeld aan besteed wordt en een inperking van de vrijheid van burgers om zelf te bepalen waar ze aan geven.

”

Dit ondermijnt de sociale cohesie in het land!

- Zeer vermogend persoon

”

Een heleboel dingen worden betaald uit filantropie en niet uit belastinggeld.

- Koepelorganisatie

3

Resultaten:
Kritiekpunten

Maatregel volgens deelnemers niet goed doordacht

Te veel focus op korte termijn-opbrengsten, geen oog voor langetermijneffecten voor de maatschappij

De maatregel voor het begrenzen van de periodieke giftenaftrek stuit op veel kritiek bij de deelnemers. In dit hoofdstuk gaan we hier nader op in.

Korte termijn focus

Het begrenzen van de aftrek voor periodieke giften wordt gezien als een maatregel die te veel gericht is op de korte termijn en onvoldoende doordacht is. Hoewel het doel van de maatregel zou zijn om misbruik te voorkomen, bestaat bij deelnemers de indruk dat de werkelijke reden achter de maatregel is om extra belastinginkomsten te genereren. Daarbij is er onder deelnemers een breed gedragen zorg dat de langetermijneffecten onvoldoende zijn meegenomen in de overwegingen om deze maatregel in te voeren. Een belangrijk onderdeel daarvan is dat men vreest dat de maatschappelijke impact van deze maatregel wordt onderschat, met name de waarde van giften voor de samenleving.

Matige onderbouwing

Deelnemers ervaren een gebrek aan onderbouwing voor de genomen maatregel, waarbij onvoldoende in kaart is gebracht wat de maatregel daadwerkelijk oplevert ten opzichte van de gevolgen en kosten voor de goede doelensector en de maatschappij. Ze vinden dat er niet overtuigend aangetoond is dat er sprake is van een groot misbruikprobleem, terwijl er wel een maatregel werd ingevoerd die alle grote gevers treft. Hierdoor zijn een negatief sentiment en twijfels ontstaan of deze maatregel daadwerkelijk een oplossing biedt voor een probleem dat door deelnemers zelf niet als groot wordt ervaren. Daarnaast ervaren ze een gebrek aan onderbouwing van het grensbedrag van 250.000 euro. Dit bevestigt het gevoel dat de maatregel niet goed is onderbouwd en op de korte termijn is gericht.

”

Het maatschappelijk belang wordt niet meegenomen in afwegingen, zo lijkt het. Het feit dat veel maatschappelijke bijdragen betaald worden uit giften en niet met belastinggeld lijkt niet te worden meegewogen in de opbrengsten.

- Koepelorganisatie

”

Met deze maatregel wordt het goede doel benadeeld ten gunste van de schatkist. Dat is een politieke keuze, maar onderbouwing voor deze keuze mist.

- Fiscaal dienstverlener

Maatregel niet in verhouding tot het probleem

Deelnemers verwachten dat als er door een enkeling misbruik wordt gemaakt, hierop wordt gehandhaafd

Een algemene maatregel voor een specifiek probleem

Deelnemers vinden het opvallend dat het beleid is gebaseerd op enkele gevallen van misbruik, terwijl er een beperking is opgelegd aan de hele doelgroep. Dit roept bij hen de vraag op of het gerechtvaardigd is om een maatregel in te voeren die de gehele doelgroep treft vanwege het handelen van een kleine minderheid. Hoewel het aanpakken van misbruik als noodzakelijk en terecht wordt beschouwd, worden de huidige maatregelen gezien als onevenredig zwaar voor de gehele doelgroep.

Daarnaast zijn er bij deelnemers twijfels over de effectiviteit van deze maatregel in het aanpakken van het misbruik. Velen vragen zich af of er geen betere, efficiëntere alternatieven zijn om het probleem te bestrijden, zonder de hele doelgroep te raken. Bijvoorbeeld, door gericht toezicht houden en handhaven of via andere fiscale regels. Bovendien wordt met deze maatregel misbruik niet per se voorkomen: volgens een aantal deelnemers is het nog steeds mogelijk misbruik te maken van de giftenaftrek, maar wordt de omvang van het misbruik slechts beperkt. Ook dat sterkt de vermoedens dat de maatregel eigenlijk is ingesteld om belastinginkomsten te genereren.

”

Er zijn enkele misbruikgevallen, maar dat zijn uitzonderingen. Bij de Belastingdienst zitten in het ANBI-team experts die dit soort gevallen eruit kunnen halen. Daardoor ontstaat het gevoel dat er een hele ongenueanceerde, ruwe maatregel is genomen is vanuit een onderbuikgevoel die alle grote gevers treft.

- Fiscaal dienstverlener

”

Ik heb gelezen dat er misbruik van wordt gemaakt. Maar daar kan de Belastingdienst toch toezicht op houden? Dit is een politieke keuze. Als deze beperking er is om misbruik tegen te gaan, dan moeten ze nog maar eens nadenken hoe je misbruik kunt tegengaan.

- Zeer vermogend persoon

Stigmatisering van de doelgroep door eenzijdige berichtgeving

Dit negatieve sentiment heeft grote impact en is blijven hangen in de publieke opinie

Negatief beeld van gevers in media en politiek

Zeer vermogende personen die periodiek grote bedragen schenken, voelen zich volgens deelnemers gestigmatiseerd door de, naar hun mening, eenzijdige berichtgeving in de media na het verschijnen van het IBO-rapport in 2022. Naar aanleiding van dat rapport werd in de media gesuggereerd dat vermogende personen stelselmatig belasting ontwijken door grote donaties, zoals schilderijen, te doen aan zelf opgerichte ANBI's en deze vervolgens zelf te behouden. Volgens de gesproken doelgroepen is misbruik via deze constructie echter zeldzaam, omdat de overheid strenge regels hanteert en toezicht houdt op de oprichting van ANBI's. Deelnemers spreken van 1 tot 2 bekende gevallen. Desondanks is dit misbruik breed uitgemeten in de media en vervolgens opgepikt in de politiek.

Beeld belastingontduiking wordt niet herkend en leidt tot onbegrip

Het geschetste beeld wordt in de praktijk niet herkend door de doelgroep. Er bestaat het gevoel dat het beleid is gebaseerd op negatieve onderbuikgevoelens, aangewakkerd door nieuwsberichten na het IBO-rapport. Men vindt dat er een eenzijdig beeld is geschetst gebaseerd op enkele gevallen van misbruik, zonder te erkennen dat mensen die vanuit hun vermogen schenken, de zeggenschap over dat geld verliezen. Daardoor voelen zeer vermogende personen die periodiek grote bedragen schenken zich volgens deelnemers onterecht weggezet als belastingontduikers, ondanks de goede intenties die zij hebben. Zij geven bovendien aan dat ze zich niet goed kunnen verdedigen tegen deze negatieve beeldvorming, omdat zij het verkiezen om niet in de publieke schijnwerpers te staan. Hierdoor is het negatieve sentiment blijven kleven in de publieke opinie.

Aanleiding voor aftopping van periodieke giftenaftrek: IBO-rapport

De aftopping van de periodieke giftenaftrek volgde op het verschijnen van het IBO-rapport van 8 juli 2022. Hierin werd gewaarschuwd voor belastingconstructies waarbij giften aan zelf opgerichte ANBI's het inkomen sterk konden verlagen, soms zelfs tot nul. Deze signalen maakten het voor het kabinet noodzakelijk om misbruik aan te pakken. Hoewel het belang van filantropie werd erkend, werd besloten de giftenaftrek per 1 januari 2023 te begrenzen, niet alleen vanwege vermeend misbruik, maar ook om een evenwichtigere belasting van vermogen te bereiken.*

Aanleiding was het ambtelijk rapport over ongelijkheid en vermogensopbouw, dit is opgepikt in de media. Er werd een heel negatief beeld geschetst dat mensen met veel geld belasting wilden ontwijken. Dit is blijven hangen, ook toen dit wetsvoorstel werd gedaan in de tweede kamer.

- Fiscaal dienstverlener

4

Verantwoording

Verantwoording

METHODE

KWALITATIEF

Individuele diepte-interviews

Veldwerkperiode

Augustus 2024

De gespreksleidraad is in overleg met de Belastingdienst opgesteld.

Tijdens de veldwerkperiode zijn geen aanpassingen in de gespreksleidraad gemaakt.

Locatie

De gesprekken zijn online gevoerd via Teams MS. Respondenten hebben online vanuit huis of werk deelgenomen.

Duur interviews

- Voor dit onderzoek zijn koepelorganisaties, fiscaal adviseurs en zeer vermogende personen benaderd voor deelname. Respondenten voldeden aan de volgende criteria:
 - 4 koepelorganisaties van goede doelen.
 - 4 fiscaal dienstverleners die te maken hebben met de doelgroep (Zeer vermogende personen die dit soort giften doen).
 - 8 zeer vermogende personen. Hiervan was 1 respondent een family officer.
- Fiscaal dienstverleners en koepelorganisaties zijn door de Belastingdienst gevraagd deel te nemen. Zeer vermogende personen ontvingen een brief van de Belastingdienst met daarin een emailadres en QR-code waarmee zij zich konden aanmelden voor deelname. Multifunktionals heeft de afspraken met alle doelgroepen ingepland. Blauw en de Belastingdienst hebben een verwerkers-overeenkomst opgesteld. Blauw Research en Multifunktionals onderschrijven de ESOMAR/ICC richtlijnen.
- Van alle gesprekken zijn opnamen gemaakt, mits de respondent daarvoor toestemming gaf. Deze dienden, samen met de notulen en observaties van de onderzoekers, als basis voor de analyse van de resultaten. De opdrachtgever heeft bij een aantal gesprekken anoniem mee kunnen kijken via streaming. Dit is vooraf gemeld en er is toestemming gevraagd..
- Interpretaties en aanbevelingen op basis van waarnemingen tijdens de gesprekken zijn in het rapport duidelijk onderscheiden van persoonlijke opvattingen en meningen.